

ТЕОРІЯ МИСТЕЦТВА

УДК 745.52;745/749;677.027.562.8(477)

Боб'як Д. Д.

Прикарпатський національний університет
ім. Василя Стефаника

ІНСПІРАЦІЇ МОТИВІВ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА У ТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ ЯМБОРКО

Боб'як Д. Д. Інспірації мотивів народного мистецтва у творчості Ольги Ямборко. Майстри сучасного гобелена часто використовують нетрадиційні матеріали та оригінальні образні композиції для втілення своїх задумів. Однак особливу мистецьку цінність мають ті витвори, в зображеннях яких відслідковуються запозичення і творча стилізація народних мотивів. У статті розглядається творчість прикарпатської художниці Ольги Ямборко. Здійснюється аналіз мистецьких особливостей та стилістики її гобеленів. Дослідження вказало на застосування фітоморфних, зооморфних, антропоморфних мотивів, сюжетних зображень та образно-асоціативних композицій у творах мисткині. При цьому автентичні орнаменти у більшій чи меншій мірі є майже в усіх її роботах.

Ключові слова: Ольга Ямборко, народне мистецтво, ткацтво, гобелен, композиція.

Боб'як Д. Д. Инспирации мотивов народного искусства в творчестве Ольги Ямборко. Мастера современного гобелена часто используют нетрадиционные материалы, а также оригинальные образные композиции для воплощения своих замыслов. Однако особую художественную ценность имеют те произведения, в изображениях которых отслеживаются заимствования и творческая стилизация народных мотивов. В статье рассматривается творчество прикарпатской художницы Ольги Ямборко. Осуществляется анализ художественных особенностей и стилистики ее гобеленов.

Рецензент статті: Макогін Г. В., кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва, Інститут мистецтв, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника

Исследование указало на применение фитоморфных, зооморфных, антропоморфных мотивов, сюжетных изображений и образно-ассоциативных композиций в произведениях художницы. При этом аутентичные орнаменты в большей или меньшей степени есть почти во всех ее работах.

Ключевые слова: Ольга Ямборко, народное искусство, ткачество, гобелен, композиция.

Bobiak D. Inspirations of folk art motives in the works of Olga Yamborko. Modern tapestry-makers often apply non-traditional materials and original image compositions for personification of their ideas. But the most artistically valuable are those masterpieces where one may observe the borrowings and creative stylization of the folk ornaments. Article views the creative works of Olha Yamborko, the Subcarpathian artist and explorer. It is also analyzed the art features and stylistics of her tapestries.

The study revealed the application of phytomorphic, zoomorphic, and anthropomorphic ornaments, pictorial images as well as image-associative compositions in the craftswoman's works. The nature is sure to be a source of creative inspiration for the artist. Therefore, the tapestries depicting mountain sceneries make up the major part of her works. In some works O. Yamborko represents old Hutsul dwelling. One also may trace city panoramas or architectural fragments (inspired by travels). Particular tapestries of this serious are presented in the realistic manner; others are remarkable for their natural ornaments by means of the stylized forms; but there are certain works where the elements of nature may be conditionally recognized (in the form of "remarks") and are supplemented with the original décor.

Compositions of some O. Yamborko's tapestries are based on the elements of decorative and monumental art. She approaches her individual works to the Ukrainian masterpieces of the "naive" painting (thanks to the considerable modification of primary proportions and coloring of figures which became the underlying reasons for creation of the work). However, the artist has also made the tapestries characterized by the realistic interpretation of their ornaments. Mastering the academic drawing the craftswoman may perform a sketch or technical drawing subject to the treatment of light and shade, with application of different gradations of several colors at the same time. On their ground the painter appropriately creates quite realistic images in her works.

The woven works of the beginning of 2000s were characterized by wide creation of image-associative compositions (those which are made with specific emotions; they have define, sometimes hidden meaning). O. Yamborko applies the term of "associative direction" in her study, determining that it came into use in the decorative art in the second half of the 80's of XX century. In fact, her author's tapestries are remarkable for their considerable originality (thanks to the application of traditional ornamentation as well). One of her works on associative themes is notable for significant peculiarity, because its image has been inspired by the present-day tragic military events in Ukraine. And the restrained appropriate coloring (a combination of dark colors) imparts an intense emotional sounding to the tapestry.

In spite of the fact, that the most of ornaments in the artist's work has acquired the artistic interpretation,

authentic ornaments (more or less) are represented almost in all her works. So, the author constantly adverts to the folk genre. She bases her works on traditional decoration of Ukrainian bedspreads, carpets, burlaps, women's underwear (embroidery ornaments of shirts) and belt outfit (woven décor of zapaska – which is actually a kind of non-stitched skirt or apron), pysanka (Easter eggs), etc.

O. Yamborko began to appeal to the national cultural & artistic traditions while she was studying at Lviv National Academy of Arts. In one of her projects she reproduced the bust of Ivan Mykolaichuk, the famous Ukrainian script writer, film director, and actor. The composition of the tapestry background is quite peculiar: there are longitudinal ornamental stripes of different width and length which are filled with stylized ornaments of traditional towels and zapaska.

In order to make compositions more ornamental, O. Yamborko stylizes ornaments in different ways; and the main mean to achieve their artistic expression is combination of several traditional and modern yarns together with non-traditional materials (such as wooden strips and twigs, lace, faux fur, embellishments – sequins, etc.). At the same time the author uses several techniques of the carpet and tapestry weaving as well as embroidery (feather seam, etc.). She separately adjusts even knitted items. Sometimes, for providing her works with the festive sounds, the artist additionally decorates the compositions with lurex yarns of different colors. All of this enriches and diversifies the structure and texture of the tapestries. In some works the author doesn't cover the warp with the woof. This serves as an original component of the décor. Most of O. Yamborko's works are also embellished with the yarn fringes (long and short, densely and sparsely located), which are served as a continuation of the composition in some tapestries. Sometimes fringes are plaited in a "string" pigtail. Another original addition and, at the same time, the way to fasten a piece of work is a wooden cornice decorated with the dry carving which is widely extended in the traditional Hutsul goods. Such design is very felicitous because it stresses the tapestry theme.

Contrasting or thoroughly verified pastel, tonally harmonized color gamma is also very important because it mainly contributes to the integrity of the artistic solutions. Thereafter, thanks to the well-matched colors, restrained or emotionally elated spirit of craftswoman's work has formed.

O. Yamborko participates in the collective all-Ukrainian and regional exhibitions. "OTAVA", the personal exhibition of the art textile took place in the Museum of local lore in 2014. So, in such way the author popularizes the Ukrainian folk traditions nowadays.

Keywords: *Olga Yamborko, folk art, weaving, tapestry, composition.*

Постановка проблеми. Гобелен як вид декоративно-прикладного мистецтва має виставкове призначення, а також є одним із вагомих компонентів оздоблення громадських інтер'єрів та житла. Оскільки на початку ХХІ ст. в цих творах простежується поєднання традиційних і сучасних матеріалів й застосування новаторських мистецьких рішень, то важливо дослідити тенденції творчості профе-

сійних художників. Чималу роль у цьому процесі відіграють митці, які звертаються до витоків українського народного мистецтва й пропагують у своїх роботах творчо переосмислені мотиви традиційних тканих виробів. Власне, Ольга Ямборко — одна з тих мисткинь, яка пропонує в гобеленах багатоманітні інтерпретації орнаментики українських килимів, ліжників, верет, рушників, автентичного жіночого вбрання, а також писанок.

Зв'язок роботи з науковими чи практичними завданнями. Дослідження проведено в рамках Загальнодержавної програми охорони культурної спадщини на 2012–2022 роки (Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 17.02.2011 року, № 3038-VI). Тема виконана згідно з планом підготовки наукових кадрів Інституту мистецтв та планами науково-дослідної роботи кафедри дизайну і теорії мистецтва ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» — «Західноукраїнський дизайн: від ар-деко до деконструктивізму» (державний реєстраційний № 0113U006392).

Аналіз останніх досліджень і публікацій за темою статті показав, що не зважаючи на певні здобутки в створенні сучасних гобеленів, досі твори О. Ямборко не були в полі зору науковців, що зумовлює актуальність їхнього дослідження.

Метою статті є вивчення й осмислення характеру творчості О. Ямборко, аналіз художніх особливостей її робіт і відстеження впливу на них декору автентичних, головним чином, тканих виробів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ольга Ямборко — художниця з м. Морщина Львівської області, яка працює в галузі професійного текстилю. Її мистецькі нахили проявлялися ще з дитинства. Впродовж 1993–1996 рр. вона навчалася в Моршинській школі мистецтв у талановитого вчителя Олега Завозіна. На становлення мисткині як художника-текстильника вагомий вплив мало знайомство з Оксаною Гингою-Петрашук (випускницею, а згодом викладачем відділу художнього ткацтва Вишницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка; вип. Львівської Національної Академії Мистецтв). Професійну освіту О. Ямборко здобула в ЛНАМ (1996–2002) на кафедрі художнього текстилю. Ще в студентські роки вона зверталася до українських культурно-мистецьких традицій при створенні курсових проектів тканих виробів. Зокрема, високою художньою майстерністю відзначається її дипломна робота «Іван Миколайчук. Посвята» (2002), присвячена відомому українському сценаристові, режисерові й акторові. Вся площа гобелена розділена поздовжніми орнаментальними пасмами різної ширини й довжини, заповненими стилізованими мотивами орнаментів українських традиційних запасок та рушників. У центральній частині твору зображено невеличке погруддя І. Миколайчука, яке майже суцільно декороване візерунками, і тільки білі колірні плями увиразнюють риси

його обличчя. В цілому, поєднання дещо зближених за тоном червоних, вохристих, жовтих та інших відтінків надало гобелену певної статичності й виваженості. Центральний фрагмент роботи (із зображенням митця) дещо виділяється завдяки застосуванню значної кількості червоної барви по бокових її сторонах.

У 2002–2005 роках О. Ямборко навчалася в аспірантурі ЛНАМ, а в 2008 р., захистивши дисертацію на тему: «Гобелен у контексті українського образотворчого мистецтва 1960–1990-х рр.», здобула науковий ступінь кандидата мистецтвознавства. За словами мисткині, саме навчання в аспірантурі певним чином вплинуло на творчі зацікавлення й характер художнього вирішення її подальших робіт. Втім, вона є не тільки науковцем, але й педагогом та художником-практиком.

Художниця працювала в Києві науковим співробітником відділу образотворчого мистецтва ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України (2007–2010). Вона є автором близько тридцяти статей з проблем вітчизняного декоративного мистецтва [6; 7; 10; 12–15] і кіно [8; 9] та є співавтором трьох монографій [2; 11].

З 2010 року О. Ямборко працює на кафедрі декоративно-прикладного мистецтва Інституту мистецтв ДВНЗ «Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника», а з 2012 р. — доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва цього ж навчального закладу, де викладає такі дисципліни як: «Історія костюма», «Теорія і методи моделювання костюма» та «Спецрисунок».

Мисткиня брала активну участь у колективних всеукраїнських та регіональних виставках: «Сьоме небо» (Київ, 2011), «Текстильні модуляції» (Калуш, 2012), «Береги» (Київ, 2013), «Текстильні перехрестя» (Львів, 2013), «Калинова соната» (Кам'янець-Подільський, 2013), «Коралі» (Стрий, 2015) та ін. Персональна виставка художнього текстилю О. Ямборко «Отава» відбулася в Івано-Франківському краєзнавчому музеї (2014). В експозиції були представлені не тільки твори автора, але й ткані вироби з її власної колекції — орнаментальні килими буковинської майстрині Марії Бешлей, якими художниця хотіла наголосити на монументальності їхнього декору. В прес-релізі цієї виставки зазначено, що «тематичний діапазон творів художниці можна висловити тезою: “Від Карпат до Венеції”, квінтенсенцією якого є діалог природи, де подекуди переважає фольклорно-історичний ракурс». Власне, різнобічність творчості О. Ямборко проявляється насамперед у тематиці її робіт — використанні фітоморфних, зооморфних, антропоморфних мотивів, інколи сюжетних зображень. Авторка звертається і до фольклорного жанру, беручи за основу оздоблення традиційних українських килимів, ліжників, верет, народного одягу, писанок та ін. Для надання композиціям більшої декоративності вона порізнному стилізує мотиви орнаменту. Доробок мист-

кині не позбавлений також образності, свідченням чого є гобелени, у яких закладений глибокий зміст.

Основним джерелом натхнення для художниці зазвичай виступає природа. Чільне місце серед її робіт посідають гобелени із зображенням пейзажів, деякі з яких характерні реалістичною мистецькою подачею, в інших — гірські краєвиди передано через стилізовані форми, а в окремих творах мотиви природи прочитуються тільки умовно (у вигляді «реплік») та доповнюються різноманітними елементами оздоблення. Зокрема, в роботі «У Верховині» (2010) художниця досить натуралістично відтворила зображення хати в горах завдяки світло-тіньовим градаціям синіх, зелених, коричневих, жовтих та інших кольорів. Дах будинку покритий «гонтами»¹ і відтворений за допомогою мотивів орнаменту — «скосяки» («косячки»), характерних для гуцульських килимів, верет, ліжників та «заборів» переміток [3: 134]. Верхній край гобелена має хвилясту форму, завдяки чому гори чіткіше прочитуються на нейтральному сірому фоні обрамлення з полотна. Густо розташовані торочки «френзлі» слугують вдалим завершенням нижньої частини твору і водночас є тим декором, який доповнює і підтримує основну площину композиції твору (із зображенням традиційного житла).

В іншому витворі «Яблуна» (2014) художниця відтворює на задньому плані гірську місцевість і будинки, а на передньому — дерево, яке, однак, не акцентує на собі увагу завдяки стриманим барвам. При виконанні гобелена використані різні матеріали (ляна, бавовняна та вовняна пряжі), застосовано техніку вільного ткання. Загалом колорит твору базується на споріднених відтінках синього, блакитного, зеленого, коричневого, жовтого, оранжевого, білого та ін. Зображення неба дещо нагадує картини живопису завдяки використанню синьо-білих колірних розтяжок та принципів повітряної перспективи. Боківі сторони виробу викінчені обметувальним швом, який посилює його декоративність. Верхня частина твору (зображення гір і неба) лаконічно оздоблена золотистим люрексом, який створює емоційно піднесений романтичний настрій.

Гобелен «Веснотравень» (2012) може виступати прикладом вдалої художньої інтерпретації елементів природи. В центральній частині композиції плавними хвилястими лініями зображено рельєф гірської місцевості. А динамічними закрученими лініями, що нагадують мотив «баранячі роги» (який найбільше характерний для вишитих, тканих виробів, а також писанок) мисткиня відтворила небо і масивні хмари на ньому. Нижче вона розмістила умовні зображення берегів і лугов з квітами, які візуально поділили твір на дві частини. Колористика гобелена базується на співставленні тонально наближених білих, ясно-блакитних, фіолетових,

¹ Гонт — це дерев'яні вузькі й тонкі дощечки клиноподібного перерізу, які здавна використовували в народному будівництві як покрівельний матеріал.

рожевих, жовтих, оранжевих, зелених відтінків з контрастним темно-зеленим, а на їх фоні розміщені яскраві жовтогарячі акценти — квіти. Оригінальним доповненням композиції слугують виткані декоративні петлі (рожева і жовта), які фіксують витвір до карнизу. Низ роботи характерний вигнутою формою (яка дещо перекликається з хвилястою лінією, що нагадує рельєф гірської місцевості) і майже суцільно оздоблений видовженими нитяними «френзлями».

Твір «Ліхтарі» (2014) дещо співзвучний з гобеленом «Веснотравень» за прямокутною (видовженою вертикально) формою, схемою композиції та кольоровою гамою (іл. 1). Робота виконана на бавовняній основі з поєднанням мохерових, акрилових, подекуди вовняних ниток. Особливістю декору є те, що в довільному порядку відтворено різні за величиною і формою квіти кульбаб, силует яких місцями підкреслений білими (рельєфно виступаючими над гладкою поверхнею) в'язаними вовняними елементами, закріпленими на площині гобелена. Для зображення неба і хмар мисткиня використовує подібні до попереднього витвору хвилеподібні орнаменти («баранячі роги»), місцями досить укрупнені за формою. Не перекриті пітканням вертикальні нитки основи слугують своєрідним доповнюючим компонентом декору середньої частини твору, а спадаючі донизу густі продовгуваті «френзлі» (деякі з яких темніші за кольором і заплетені в рельєфну кіску «снурок») візуально сприймаються продовженням композиції гобелена. Через спрощені природні форми мотивів, пластичні лінії та сполуки різноманітних пастельних або контрастних кольорних відтінків вироби «Ліхтарі» і «Веснотравень» навівають глядачам відчуття легкості, піднесеності й затишку.

Творчо стилізоване зображення яблуні лягло в основу твору «Райське дерево» (2010). Мисткиня виткала його акриловими нитками, а для досягнення неоднорідної структури гобелена використала техніку «кругляння» або «вільної нитки» [1: 49]. Домінуючий мотив — дерево темного коричнево-зеленого кольору зображено на світлому сірому, з блідими вкрапленнями вохристого й коричневого відтінків фоні. Значної виразності витвору додають різні за величиною зображення яскраво-червоних яблук, а також листки контрастних світло-зелених та синіх барв. Нижня та верхня частини роботи мають своєрідне декоративне облямування штучним хутром, а по бокових сторонах художниця почергово розмістила білі й червоні коротенькі «френзлі», які також є важливим доповненням виробу.

Домінантою композиції видовженого вертикально гобелена «Магура» (2010) є умовне відображення однойменної гори² (іл. 2). Майже вся площа на роботі почленована на поздовжні та поперечні

лінії, які творять статичні й динамічні ритми та вдало обрамляють домінуючий елемент — гору. По центру композиції ці лінії вписуються в неї (гору), прокладаючи умовну вертикальну стежку. Посередині твір заповнений стилізованими ромбовидними мотивами (які характерні для гуцульських «очкатих» ліжників) та дрібними, рівномірно повторюваними пасмами, що нагадують поперечносмугасту орнаментику старовинних українських ліжників («у паси», «у батки», «пасмисті», «баткати») [4: 269]. Контури гори місцями доповнені зубчастими лініями, а її середня частина збагачена однорідними за шириною вузькими або різної товщини паралельними смугами, які створюють плавний, тонально згармонізований перехід до нейтральної однотонної площини. Наслідування автентичних художніх тканин (верет, ліжників, килимів та інших виробів) проявляється не тільки в орнаментуванні, але й у застосуванні натуральної вовняної пряжі та килимових технік ткання (рахункових «на пряму межову нитку», «на косу нитку» та гребінкової «кругляння» чи «вільної нитки»). Для відтворення фактурної поверхні ліжника мотиви ромбів, що розташовані в центрі композиції, створені ворсовою технікою. Нижня частина гобелена завершена «френзлями» і для посилення колірної звучання підкреслена темнішими тонами, ніж верхня. Загалом основні взористі площини композиції базуються на поєднанні коричневих, вохристих, сірих, молочно-білих відтінків з незначними вкрапленнями різноманітних за шириною смужок жовтої барви, яка дещо посилює емоційне звучання всього твору.

У мистецькому доробку авторки є також гобелени із зображеннями міських пейзажів та фрагментів архітектури, навіяних подорожами. Так, в основу композиції виробу «Над містом» (2010) закладені стилізовані краєвиди міста, зокрема — дахи будинків, які подекуди підкреслені декількома кольорами по їх контурах (іл. 3). Мисткиня поєднує між собою насичені відтінки синьої, блакитної, оранжевої, червоної та інших барв, що значно посилює емоційну напругу твору. Нижня, менше декорована площа твору візуально виступає на передній план, оскільки підкреслена дзвінком червоно-малиновим кольором. Власне, співставлення контрастних барв характерне для робіт О. Ямборко із зображенням мотивів міста. За композицією гобелен «Над містом» певною мірою перегукується з витвором «Сігішоара» (2012), у якому художниця відтворює фрагмент двору румунського міста з однойменною назвою. Однак, поєднанням тонально наближених білих, вохристих, жовтогарячих, оранжевих, бузкових, рожевих та інших барв художниця досягає спокійнішого звучання, дзвінкості їм додає хіба що рамка насиченого брунатного кольору. Для зображення хмар на небі, дахів будинків і вуличної бруківки авторка застосовує техніку ткання «у вічко», яка формує вертикальні ажурні просвіти (щілини) на межі стику пряжі різних кольорів.

² Гора, яка знаходиться в Українських Карпатах у масиві Сколівські Бескиди (згадується в новелі Ольги Кобилянської «Некультурна» (1897).

Підґрунтям для створення gobелена «Тет-а-тет з Венецією» (2011) стали архітектурні деталі (вікно й балкон) палацу «**Casa Foscari**»³ і типових італійських будинків, розташованих у центрі композиції. Низ твору художниця лаконічно декорує ажурним мереживом, що певним чином впливає на образне вирішення gobелена й підкреслює характерні особливості графіки венеційської архітектури (поєднання готичного, мавританського стилів та стилю епохи Ренесансу). Домінуючим кольором у цій роботі став рожевий, зосереджений здебільшого на другому плані композиції та доповнений синім, червоним і білим. Сріблясті люрекові нитки, використані для оздобу бокових частин, підсилюють звучання основних барв.

Поширені в декоративному та образотворчому мистецтві мотиви соняшника в творах О. Ямборко набули своєрідної художньої інтерпретації. Так, в основу композиції роботи «Калачі» (2012) художниця закладає стилізовані елементи цієї рослини, підкреслюючи їх гарячими яскраво-жовтими тонами, які контрастують з холодним фоном, умовно поділеним на три колірні центри. Світло-коричневі верх і низ твору та біла серединка другого плану підкреслені блакитними й зеленими смугами. Для досягнення художньої виразності виробу вона поєднує традиційні матеріали (льон, бавовну, акрил) з нетрадиційними (тоненькими дерев'яними гілочками). Ліва і права бокові сторони gobелена обрамлені гладкими бамбуковими паличками та рельєфними обметувальними швами.

Спорідненим з цією роботою за композиційним і колірним вирішеннями та вибором матеріалів і технік виконання є панно «Козаки» (2012). Назва твору до певної міри умовна, оскільки композицію складають не фігури козаків, а жовто-оранжеві мотиви овочів (гарбузів і кабачка). Особливо виділяються нижня і верхня частини виробу, оскільки вони густо оздоблені вертикальними штрихпунктирними лініями, утвореними поєднанням ниток і тоненького гілля дерева.

Створюючи gobелени, мисткиня не оминає також застосування зооморфних мотивів. Зокрема, у композиції твору «Вороний» (2013) на молочно-білому за кольором фоні відтворено фігуру коня, значну природність якому надали градації сірих тонів. Власне, академічне володіння рисунком і дає авторці можливість створювати ескізи й технічні малюнки з урахуванням світлотіні, а на їх базі формувати реалістичні образи. Характерною особливістю роботи є незвична схема композиції, в якій основна частина зображення сконцентрована в правій стороні, тому зорово сприймається обрізаною, ніби виходить за її рамки. Натомість, у незаповненій лівій частині gobелена художниця довільно розташувала

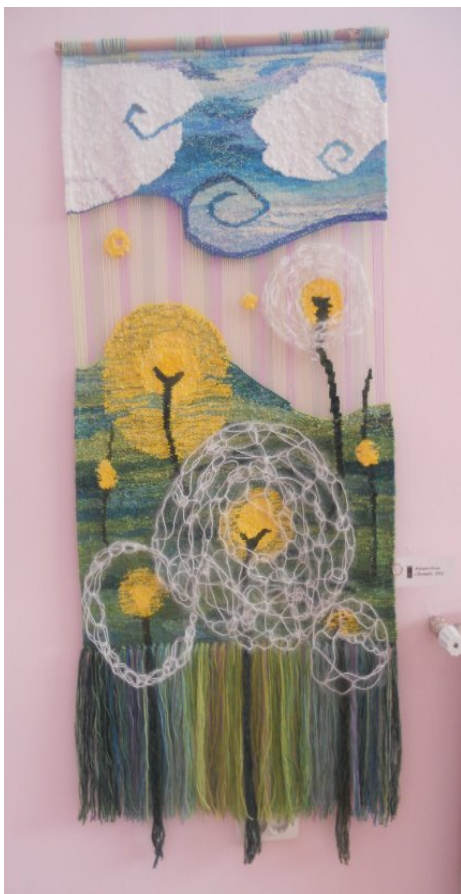
вузькі вертикальні різнобарвні лінії, а також згруповані пасами стилізовані мотиви квітів. Акцентами в роботі виступають плями синіх, червоних та інших колірних сполук, які в квіткових мотивах поєднуються з сірими тонами. Бічні сторони твору викінчені обметувальним швом, який об'єднує всі компоненти декору і сприяє досягненню цілісності сприйняття композиції.

На противагу реалістичному принципу трактування мотивів попереднього gobелена, майстриня виготовляє співзвучні між собою за стилістикою, композиційним та образним рішенням роботи «Пташка» і «Гава» (2010). Завдяки варіативності пропорцій та колірного оперення птахів сюжет gobеленів нагадує твори українського «наївного» живопису⁴. Елементи гілок, дерев і пелюстків соняшника перегукуються з силуетом стилізованих пташин, розташованих в центральній частині композиції. Емоційність звучання виробів підсилюють різнобарвні (жовті, червоні, коричневі, блакитні, фіолетові та ін.) відтінки. Твір «Пташка» значно яскравіший за тоном, ніж «Гава» і належить до тих робіт авторки, які мають найдзвінкіші колірні поєднання. Виткані обидва gobелени вовною та акрилом за допомогою техніки «круглярня» і характерні тим, що їхні бічні краї обрамлені штучним хутром, яке додає своєрідності композиціям.

При створенні сюжетних зображень О. Ямборко звертається і до антропоморфних мотивів. Яскравим прикладом цього є твір на фольклорну тематику «А вже років 200...» (2013) (іл. 4). Прототипом для створення роботи став поширений в українському (зокрема образотворчому) мистецтві образ козака Мамає. Оригінальною особливістю цього gobелена є сюжетна композиція, в якій основу складає фігура козака з бандурою в руках, розташована по центру композиції. Однак на ній не акцентується увага через масивні яскраві стилізовані мотиви квітів (поширені у вишивці автентичних буковинських сорочок), які розташовані по верху й випуклому низу виробу. В центральній частині заднього плану зображено імітацію тканих рушників Житомирщини, схема орнаменту яких характерна поперечними смугами та мотивами «скосяків», «клинців», «рачків» (вони є і в орнаменті гуцульських килимових виробів тощо) [3: 134]. Дзвінкість сприйняття композиції обумовлена колірною гамою, яка базується на насичених червоних, коричневих, вохристих, білих, блакитних, зелених та інших відтінках. Лаконічним доповненням верхнього краю gobелена є короткі скручені шнурочки, які слугують також кріпленням до карнизу. Своєрідності декору твору досягнуто поєднанням гладкої поверхні площин, сформованих техніками рахункового килимового і gobеленового ткання з рельєфною — створеною ручним перебором.

³ Ка' Фоскарі або Палаццо Фоскарі (італ. Ca' Foscari, Palazzo Foscari) — палац у Венеції, який знаходиться на Гранд-каналі в районі Дорсодуро; збудований між 1437 і 1452 рр. для дожа Франческо Фоскарі.

⁴ В Україні «наївний» живопис був особливо поширений у 20–30-ті рр. XX ст.

Іл.1. Гобелен «Ліхтарі» О. Ямборко; 2014 р.

Іл.3. Гобелен «Над містом» О. Ямборко; 2010 р.

Іл.2. Гобелен «Магура» О. Ямборко; 2010 р.

Іл.4. Гобелен «А вже років 200..» О. Ямборко; 2013 р.

Іл.5. Гобелен «Колядниця» О. Ямборко; 2011 р.

Іл.6. Гобелен «Коловорот» О. Ямборко; 2012 р.

Іл.7. Гобелен «Колиска вітру» О. Ямборко; 2013 р.

У роботі «Венеція» (2012) художниця відтворює тему венеційського карнавалу. На передньому плані зображено погруддя дівчини, обличчя якої загримовано білим тоном і нахилене в бік троянди, що додає значної романтичності сприйняття образу. Невиразні силуети арок і куполів на задньому плані передають характерні особливості архітектури цього міста. В дзвінкому колориті твору переважають білі, блакитні, сірі, малинові, червоні, бордові, зелені та вохристі відтінки, звучання яких підсилює рамка темно-сірого кольору з домішками синьої барви.

Серед гобеленів, у яких художниця звертається до фольклорного жанру особливо виділяється робота «Колядниця» (2012) (іл. 5). Композиція створена за християнськими образами та мотивами орнаментики верет, килимів і ліжників Українських Карпат і підпорядкована законам симетрії. У центрі зображення розташовано Різдвяну зірку, сформовану з геометричних мотивів і вписану в ромб, кути якого згладжені й доторкаються до країв роботи. Лаконічно доповнюють цю оздобу мотиви «баранячі роги». За аналогією з виробами декоративного і монументального мистецтва композицію гобелена довершують фігурки ангелів, розміщені навколо центрального ромба. Авторка вдало поєднує білий колір з холодними світлішими й темнішими відтінками синього, а також світлими тонами зеленого, вохристого, жовтого і червоного. Для підкреслення етнічної спорідненості з традиційними виробами Гуцульщини гобелен закріплений на дерев'яному карнизі, декорованому технікою сухої різьби. Сріблястий люрекс (поєднаний з вовною та акрилом) увиразнює форму геометричних мотивів своїм поліском, надаючи гобелену святкового звучання. Ліва і права бокові сторони твору завершені вертикальними темними смужками, оздобленими декоративним стебловим швом, а також коротенькими нитяними «френзіями».

Оригінальністю відзначається також робота «Коловорот» (2012), в основу якої закладена Великодня тематика (іл. 6). Площина гобелена поділена на чотири рівних частини, в кожену з яких художниця вдало вписала творчо видозмінені мотиви декору писанок Полісся й Поділля: «дубове листя», «зуби» («зубчаста»), «павучки», «баранячі роги», «гребінці» («грибінчики») [5]. Всі елементи зображення певним чином згруповані та узгоджені за величиною та формою, а рельєфна нитяна оздоба (розташована посередині гобелена) є своєрідною об'єднуючою деталлю композиції. Використані для ткання роботи напіввовняна та акрилова пряжі доповнені шовковими нитками, що надає поверхні твору більшого поліску й вишуканості. Колористика гобелена базується на поєднанні тонально стриманих чорного, малинового, оранжевого, вохристого, світло-коричневого, світло-фіолетового і молочного тонів, які органічно поєднані з вохристою рамою.

На початку ХХІ ст. митці декоративного мистецтва широко створюють образно-асоціативні

композиції, та, як зазначає О. Ямборко в своєму дослідженні: «Так званий “асоціативний напрям” у декоративному мистецтві набув поширення ще в другій половині 80-х років» [7: 142]. До творів такого напрямку можна віднести гобелен авторки «Зерна» (2014). Тема образу навіяна трагічними військовими подіями на території України. За словами самої мисткині: «...витвір можна охарактеризувати тезою: “Ті, хто йдуть в Землю, проростають зерном”. В основу оздобу твору лягли мотиви орнаменту борщівських сорочок, а для більшої виразності роботи художниця поєднала вовняні, бавовняні та лляні нитки з золотистим люрексом. Крупниста фактура виробу досягнута поєднанням гладкого полотняного переплетення з рельєфним, створеним технікою плетіння «косички». Прямокутна площина композиції поділена на дві горизонтальні частини — верхню білу (з вертикальними смужками висвітленого коричневого тону) та нижню чорну (з вкрапленнями червоного, малинового, рожевого, жовтого та оранжевого кольорів). У деяких місцях гобелена ширші і вужчі поздовжні смуги оздоблені золотистими пастками, які формують багатоманітну ритміку. Переважання темних відтінків суттєво підсилює напружену драматичну тематику твору.

Джерелом творчого натхнення для композиції роботи «Колиска вітру» (2013) стала однойменна пісня композитора Володимира Івасюка (іл. 7). Декор виробу базується на вписаних одні в інших фігурах ромбів, окремі площини яких заповнені горизонтальними й скісними смужками білого, блакитного, зеленого, коричневого, оранжевого й сірого кольорів. Емоційної напруги гобелену додають мотиви «пальці» та «скосики», взяті з орнаментики старовинних гуцульських килимів. Нейтральний меланжевий фон виробу створений поєднанням білого, сіруватого та коричневого тонів. На ньому рельєфно виділяються поодинокі білі штрих-пунктирні лінії, які візуально перекликаються з подібними смугами центральної площини композиції. Динамічною ритмікою зображення О. Ямборко задає гобелену характеру нестримності й підтверджує слова вищезгаданого музичного твору: «Де джерело кришталеве б'є, в синіх горах дивне місце є. Там юний вітер юність відродив, в колісанці гойдається своїй...» Деякі кути гобелена художниця оздобила винесеними за межі композиційного центру мотивами орнаментики килима, а верхній та нижній краї роботи вона лаконічно облямувала обметувальним швом. Багатоманітна структура виробу створена техніками килимового ткання, використанням сполук акрилової та бавовняної пряжі, а також непрямої пухнастої вовни.

Стилізоване зображення ландшафту пізньої осені в поєднанні з традиційними мотивами килимів («скосики», «кучер», «качур»), вишивки рукавів жіночих борщівських сорочок та орнаментики Подільського жіночого поясного вбрання — горбаток лягло в основу композиції твору «Земля» (2013).

Верхня частина гобелена містить поперечносмугастий орнамент (прототипом якого є взір традиційних верет) і обрамлена знизу силуетами яблук. Завдяки сполученню геометричних і стилізованих рослинних мотивів мисткиня вдало підкреслила білий (з частковими вкрапленнями різноколірних відтінків) горизонт. Спорідненими барвами теплих вохристих, коричневих, брунатних, оранжевих, жовтих, білих та інших тонів художниця підкреслила колорит пізньої осені. Поєднання шовкових ниток з вовняною, лляною і бавовняною пряжею надають поверхні гобелена золотистого полиску. Нижній край роботи завершений продовжуватими малиновими «френзлями», а бічні сторони — вузьким обмежувальним швом.

Аналіз образно-асоціативних композицій гобеленів мисткині засвідчує новаторські пошуки в розкритті тем, звернення не лише до творів декоративного, але й образотворчого мистецтва. Основними засобами досягнення художньої виразності цих, як і інших творів О. Ямборко є поєднання різних видів традиційної і сучасної пряжі, нетрадиційних матеріалів (дерев'яних прутиків, планок, а також пасток) та застосування декількох технік ткання і вишивки, які урізноманітнюють і збагачують структуру та фактуру виробів. Досконало вивірена пастельна, тонально згармонізована чи контрастна гама кольорів сприяє досягненню цілісності художнього вирішення композицій і формуванню емоційно піднесеного або стриманого настрою сюжетів цих робіт.

Висновки. Аналіз мистецьких здобутків О. Ямборко виявив багатоманітність тематики гобеленів, створених із застосуванням фітоморфних, зооморфних, антропоморфних мотивів і сюжетних зображень. У її творчому доробку є й образно-асоціативні композиції. В них творчо осмислені і вдало інтерпретовані форми мотивів, запозичені з різних видів українського народного мистецтва. Автентична орнаментика зазвичай слугує основою для створення більшості композицій творів авторки. В інших гобеленах художниці традиційні мотиви використовуються здебільшого у вигляді «реплік».

Вивчення мистецького доробку мисткині показало особливість інспірації мотивів народного мистецтва при створенні сучасних композицій гобеленів.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку полягають у поглибленому вивченні діапазону образно-композиційних рішень і засобів досягнення художньої виразності творів художниці. Матеріали цієї статті можуть дати поштовх для подальшого дослідження мистецької своєрідності гобеленів не лише О. Ямборко, але й інших авторів, а також застосовуватися в практиці художників текстилю початку XXI століття.

Література:

1. Захарчук-Чугай Р. В. Українське народне декоративне мистецтво: навч. посіб. / Р. В. Захарчук-Чугай, Є. А. Антонович. — К.: Знання, 2012. — 342 с.: ХХХІІ с. кольор. іл.
2. Кара-Васильєва Т. В. Килимарство / Т. В. Кара-Васильєва, О. Я. Ямборко // Історія декоративного мистецтва України / НАН України. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; наук. ред. Г. Скрипник. — К., 2011. — Т. 4: Народне мистецтво та художні промисли ХХ століття. — С. 73–89.
3. Никорак О. І. Сучасні художні тканини Українських Карпат / О. І. Никорак. — К.: Наукова думка, 1988. — 222 с.: іл.
4. Никорак О. І. Українська народна тканина ХІХ–ХХ ст. Типологія, локалізація, художні особливості / О. І. Никорак. — Львів: Афіша, 2004. — Ч. 1: Інтер'єрні тканини (за матеріалами західних областей України). — 584 с.: іл.
5. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) / М. Р. Селівачов. — К.: Ред. вісн. «Ант»; Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2005. — ХVІ, 400 с.: іл.
6. Ямборко О. Я. Асоціативний гобелен як етап модернізації художньої практики / О. Я. Ямборко // Вісник ХДАДМ. — 2005. — № 10. — С. 131–141.
7. Ямборко О. Я. Гобелен у контексті українського образотворчого мистецтва 1960–1990-х рр.: дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.05 / Ямборко Ольга Ярославівна. — Львів, 2007. — 204 с.
8. Ямборко О. Я. Музика у фільмах Івана Миколайчука / О. Я. Ямборко // Кіно-Театр. — 2010. — № 4. — С. 20–21.
9. Ямборко О. Я. Пісні на екрані: [про В. Івасюка] / О. Я. Ямборко // Кіно-театр. — 2009. — № 3. — С. 18–19.
10. Ямборко О. Я. Рецепція вітчизняного гобелена 1960-х — 2000-х рр. в процесі текстильної метаморфози / О. Я. Ямборко // Вісник ХДАДМ. — 2005. — № 9. — С. 132–142.
11. Ямборко О. Я. Ткацтво / О. Я. Ямборко // Історія українського мистецтва / НАН України. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; наук. ред. Г. Скрипник. — К., 2010. — Т. 2: Мистецтво середніх віків. — С. 1014–1023.
12. Ямборко О. Я. Традиція і новаторство в системі виразально-зображувальних засобів тканого панно України 60-х — 90-х рр. / О. Я. Ямборко // Вісник ХДАДМ. — 2005. — № 6. — С. 101–111.
13. Ямборко О. Я. Український гобелен: культура образу / О. Я. Ямборко // Образотворче мистецтво. — 2006. — № 2. — С. 100–103.
14. Ямборко О. Український гобелен у контексті мистецької практики фольклорного напрямку 1960–1980-х рр. / О. Я. Ямборко // Вісник ХДАДМ. — 2006. — № 1. — С. 136–145.
15. Ямборко О. Я. Художній текстиль: Фахова школа Вижницького коледжу декоративно-прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка / О. Я. Ямборко // Вісник ЛНАМ. — 2004. — Вип. 15. — С. 24–34.